

ПЕТКО Ю. ТОДОРОВ

9.10.1879 год.

9.10.1959 год.

гр. Елена, 9 октомври 1959 г. ★ ЮБИЛЕЕН ЛИСТ
★ Брой — единствен ★

Издава ЮБИЛЕЙНИЯТ КОМИТЕТ по чествването на
П. Ю. ТОДОРОВ

С Л О В О

при откриване на барелефа на П. Ю. Тодоров на родната му къща (4 октомври 1959)

Драги съграждани на П. Тодоров!
Драги гости!
Другари!

Времето е най добрият и безпристрастен ценител на човешките дела. То именно показва, че колкото повече се отдаваме от кончината на Петко Юрданов Тодоров, толкова повече скъп ни става той, скъп и незаемни труженник на перото, доблестен гражданин и общественик.

Все повече и повече върху фона на безпощадното и бързо преходно време се откроява вашият велик съгражданин и български писател с красотата и дълбокия исторически смисъл на своето историческо дело, с майсторството си в областта на българското художествено слово, с онай жизнена сила и значение, които се крият в живота и дейността му.

Когато оценяваме заслугите на един човек, винаги изхождаме от онова, което е трайно и значително у него, онова, с което той е извоювал своето гръво на безсмъртие, с което си името му трез вековете.

Наистина! Пред какво по-напред да се удивяваме в живота и творчеството на П. Ю. Тодоров! Пред смелостта на младия, още непълнолетен гражданин, който надига глас в името на правдата, за да заклейми тиранията и коварството на монархизма у нас, в името на свободата на своите поробен братя? Пред благородния порив на зрял човек, който поздравява с първата ластовица на свободата своите руоки събратя през 1906 г. първата руска революция ли? Или пред прогресивния писател, който в 1910 г. се оплъчва редом с всички честно и добро у нас против мракобесния славянский събор в София и пише изобличително писмо до неговия организатор, вашия съгражданин С. С. Бобчев?

Безспорно, писателят не е само общественик, който живее с болките и нуждите на своето време. И не само светлите прояви на общественика и патриота Петко Ю. Тодоров могат да ни обяснят обаянието на неговото име и дело.

За нас и за поколенията образът на Петко Тодоров има цена преди всичко като писател, като представител на българското художествено слово. Нима е допустимо още колебание и неяснота по отношение на неговото литературно дело, когато знаем какво е сторил той за българската литература, какво е бил той за нея за своето време? И какво е днес, когато идилните и драматичните му живее в душите на читателите и зрителите? Без него гражданата на нашата литература би била лишена и от аромата на неговите прекрасни идилни и от високата идейност и майсторство на неговите драми. А много от неговите идилни ни разкриват примамливите пориви на нашата народна селекция, нейното недоверие от снованащите форми на бита, нейното пламенно чувство за правда. Могат ли да бъдат зобразени тези типични образи, с които са населени неговите идилни, така очарователни и поетични, които ни възвещават в българския живот и ни сочат темния път, по който са минали толкова поколения в борба за по-ви-

сок и смислен външен и духовен живот? А този мъчителен и славен път е отбелязан в „Нехранимайка“, „Неговата син“. Нима жертвите на суровите житейски обстоятелства, които подрязват крилетата на младите и им пречат да достигнат своето жадувано щастие и да прекарат наистина един човешки живот, нима всичко това не говори за дълбоко обществено чувство на писателя, за неговата хуманност и демократизъм, нали именно чрез тях той разкрива колко слаб е човекът в своята самотност и колко силен е чрез колектив. Въпреки нещастната съдба на тези нещастници не се въздуваме от тяхното недолжество от живота, но се въздуваме и от тяхната непобедима жизнерадост — жажда за волност и красота. Кой ако не Петко Тодоров пръв ни изобрази с такава сила и прелекателност поезията на младостта, на любовта и на труда и показа колко пагубни са дребнявите грижи във всекидневието, когато обикновеният вместо да се радва на живота, страда и гине смазан от неправди и злини. Само това да беше отразил в своето творчество Петко Тодоров, да беше оставил само своите високопоетични и пълни със жизнерадост идилни, в които народният живот е отразен с дивна българска реч, стигаща, за да остане паметта за него не уязвима от времето. В неговите идилни и драми ние виждаме и делото на нораатора, който не само внесе нов жанр в нашата литература — идилния — почти непознат преди него — но който създаде и нов тип драма наситена с вътрешна конфликтност и проблемност, която отразява борбата на новото против старото. Общозвестен факт е, че ако Тодоров се е простил някога със социализма, той не е задушил в себе-

гоизма и неспособността да се задуши личното чувство и името на общите интереси, а в образа на Христо изграждането на възвишената идея за саможертва в името на общото благо? Драмата „Първите“ не разкрива ли пред нас величното на борбата против старото и отживялото в лицето на даскал Димитър, народния интелегент, който е борец за новото, прогресивното начало в живота, опрян на колективна, на здравите обществени сили на еснафи и селяни и който с висока морална чест се отвращава от Ганчо Куката, който в общото дело вижда само възможностите за своите лични изгоди. Та това са драми със съвременно звучене, колкото за ролята на безкористните и чисти устреми за прогреса и добруването на народа. Нима със „Змейова сватба“ Тодоров не посочва, че и най-силната личност не струва нищо, когато е откъсната от колектива и още повече не може да бъде обществено полезна, щом се отказва от принципа на активната борба против злото в живота? Най-сетне вековното чувство за семейственост у народа, което е било всякога гравитно и жизнено, според Тодоров губи своята спонтанност от дребнявите еджи и прищевки на старите и селските влюжкери, внася раздори и конфликти, които троят семейната атмосфера и подбиват здравите инак основи на семействеността.

Петко Тодоров ще пребъде със своята жизнена проблемност в идилните и драмите си въпреки индивидуалистичните увлечения на своите герои, обясним за епохата. Защото той е стоял винаги върху позицията на народа. С творчеството си той ни съдействувал днес в грандиозното напълнение към социализма и комунизма, с благоговийното на духа си и възвишения хуманизъм и демократизъм на своето творчество по пътя към новия живот, към светлото и прекрасното социалистическо бъдеще.

Писател — гражданин

Цветан Минков

ПОСВЕЩЕНИЕ

на ПЕТКО Ю. ТОДОРОВ

Във хаджийския дом ли горчи — има злато и хляб и станина — та замали за чужди очи подала и пуся чужбина...

Хаджи Петко ли вече е стар? Натенаха ли скръб и проклятия, та извика на грозния цар: — О, махни се от моите братя!

Где си, где си, поете? Стани! Гурбелчи се върнаха с радост и в сърцата ни вече звъни твоят песен „на воля и младост“.

В глухи соби не трепка свещта, не огласяят тъжовни кавали, и „Несретник“ не скита в нощта, и „Гусларева майка“ не жали...

Вече стана животът по-друг — надойдоха „Зидари“ по-нови и разбиха с железен юмрук и царя, и сълзи, и окови...

Хаджи Петко е мъртав, а ти — ти, приятел на бедни и прости, отвори ми крайпътни врати — в твой дом ние идем на гости...

П. А.

Приветствие от Ламар

Скъпи съграждани на П. Ю. Тодоров! Като скромен изрзз на любовта на народа към делото на писателя, откривам този барелеф.

Нека името и делото на писателя Ви озарява пътя към победата на комунизма, към вечното човешко щастие. Пазете го и имайте го навеки!

Приветствие от Рикардо Пикьо

професор от Римския университет

Приветствието е произнесено на тържествения обедаден в чест на гостите на 4 окт.

„В Родината на Петко Тодоров, в неговия хубав край, за делото на хуманизма и международната солидарност, вдигам тост, скъпи приятели!“

Приветствие от Мустай Керим

башкирски поет

Когато планините са вечни — съединявайки държави и народи, така и дружбата за мир и социализъм ни съединява в едно. Нека крепне тая дружба от ден на ден. Вдигам тост за тази дружба!

ЛЕТОПИС — 1959 Г.

През юли бе награден юбилеен комитет в гр. Елена по чествване 80 годишнината от рождението на П. Ю. Тодоров.

На 3 октомври в гр. Елена се състоя тържествено събрание, посветено на П. Ю. Тодоров, на

което присъствуваха наши и чуждестранни гости.

По решение на ГНС, „Новият квартал“ се наименува „Кв. Петко Ю. Тодоров“.

На 4 октомври бе открит паметна плоча — релеф с образа на писателя.

ПРИВЕТСТВИЕ

от името на Института за българска литература на тържеството по случай 80-годишнината от рождението на Петко Тодоров (Елена, 3. X. 1959 г.)

Другарки и другари,

Науката, както е известно, не се влияе от локалния патриотизъм, когато трябва да даде обективна историческа преценка на един или друг обществен деец. Но опитът ни учи, че локалният патриотизъм е сила, чието благородно, обществено полезно проявление никога не бива да се пренебрегва при подобна преценка, че той може повече или по-малко да помогне тази преценка да бъде по-пълна и по-вярна.

Струва ни се, толкова спонтанно проявената любов на еленичани към техния роден Петко Тодоров, заедно с интереса на съвременните читатели към него, не ще останат без значение и за нашата литературна история и критика. Защото в една или друга степен такива демократични почини, в които се извява непринудено народната признателност, спомогат да се види истинския творчески ръст на даден писател, да се почувствува непосредствено как живее той в съзнанието на народа, да се схване по-пълно неговото действително обществено, национално значение. Защото при последна сметка най-безпогрешен литературен критик е народът.

Днес, когато 80-годишнината от рождението на Петко Тодоров ни е събрала на това тържествено чествуване в родния му град, не можем да не припомним, че буржоазната литературна критика в миналото направи твърде много коварни усилия, за да възвеличи слабите страни и да омаловажи или просто да премълчи тъкмо действително ценното в творческото дело на този талантлив майстор на идилната в българската литература. В първите години след 9 септември наследството на тази критика не малко ни попречи, за да не успеем да дадем една научно-обективна, марксистко-ленинска преценка за неговото наистина дълбоко противоречиво, но по основа безспорно хуманистично и демократично творческо дело — творческо дело, в което си дават своеобразна среща романтизъм и реализъм.

Поетът Ламар от Съюза на българските писатели — открива барелефа с образа на П. Ю. Тодоров на родната му къща в гр. Елена.

Много естествено, нашата марксистко-ленинска литературна наука съсъем не се задоволи с печалното наследство на буржоазната критика. Започнаха основни и задълбочени изследвания, които са на път да покажат в цялостна и правдива светлина личността и творчеството на Петко Тодоров,

да установят истинското им значение за литературното и културното развитие на нашия народ.

В тези усилия най-дейно участие взема колективът на шатните и нещатни научни работници в Института за българска литература при БАН. През последните години Институтът обръща сериозно внимание на проучванията върху литературното наследство на Петко Тодоров. Нека отбележим мимоходом, че бележитият автор на „Сенокос“, „Гусларева майка“ и „Първите“ не случайно стои в съзнанието на такива крупни творци на българското слово като Пенчо Славейков и Пею Яворов. Днес научни работници пишат специален очерк за него в подготвяната академична 4-томна история на българската литература, обстоен летопис на живота му, публикуват архивни материали за писателя, най-сетне в перспективен план е поставен въпросът за написване цялостна монография за писателя.

Нашата литературна наука естествено не възнамерява да реабилитира, нито да премълчи погрешните стъпки в жизнения и творчески път на Петко Тодоров — тя няма да извини неговите индивидуалистични увлечения, които го отдалечаваха от народа и прогресивните традиции в българската литература. Но няма никакво съмнение, че нашата марксистко-ленинска наука, която се възлюбява от идеите и делото на Комунистическата партия, и която неспрестанно обогатява своя опит от постиженията на великата съветска наука, ще се обявява против всяко подценяване на истински ценното в литературното наследство на писателя. Все по-успешно ние освобождаваме чистия благороден метал на това наследство от насловената на буржоазната ръжда, за да го отнесем като ценен влог в нашата национална културна съкровищница. Ние съсъем не сме забравили, че даже великият Максим Горки виждаше у Петко Тодоров един от талантливите творци на българската литература. Също така ние добре знаем, че редица от идилните и драмите на Петко Тодоров продължават и днес да въздуват нашата читател, да упражняват върху него прогресивно идейно-познавателно и обществено-възпитателно въздействие.

Уважаеми съграждани и помощници на Петко Тодоров, устрейте от вас внушителни тържества в неговата чест свидетелствуват красноречиво, че писателят се връща отново и занаяги в родния си град — вече като духовен негов жител; че той е намерил най-сетне заслужено място в душите и сърцата на признателните поколения — такъв, какъвто добре го очерта в доклада си тази вечер др. Георги Константинов.

Ето защо, поднасяйки ви горещите привети на научните сътрудници при Института за българска литература, от тяхно име искаме да ви уверим, че нашата литературна наука, наред с правеното от Съюза на българските писатели, също така ще изпълни с чест дълга си към безсмъртния си на град Елена и виден представител на българското художествено слово, за да може неговото творчество да се включи с всичките си живи струи в общия могъщ поток на нашата от година на година процъфтяваща социалистическа култура!

Кръстьо Генев
старши научен сътрудник
в Института за българска
литература при БАН

ПОЗДРАВИТЕЛНА РЕЧ

от Виталий Из. Зиднев — литератор от Института по славяноведение при Академията на науките на СССР. Речта е произнесена на руски език пред тържественото събрание на 3. X.

Скъпи другари, другарки и колеги!
В тия тържествени дни, когато българската обществено отбелязва 80-годишния юбилей на големия и талантлив български писател Петко Тодоров, позволете ми към вашите приветствия да присъединя и поздрава на присъстващите тук съветски литератори, като изразители на съветската обществено.

Името на Петко Тодоров е скъпо нам, като име на прогресивен писател, писател внесъл свой дял в развитието на самобитната българска литература. Ние високо цен-

ним неговото литературно наследство в прозата и драматургията, ние ценим неговата литературно-критическа и изследователска дейност насочена към укрепване връзките между българите с другите славянски народи.

Особено ни е скъпо това, че Петко Тодоров, като първенец ствающ представител на литературната обществено на своето време, е направил много за укрепване на руско-българските и литературни връзки.

Ние добре помним, че Петко Тодоров като никой друг писател на своето време, беше близък на на-

шния велик писател Максим Горки. Тяхната лична дружба, техните културни и литературни връзки съставляват важна страница в историята на руско-българските връзки.

Сега тая дружба възмъжа, укрепна и стана велика обществена и политическа сила и ние с чувством на дълбоко уважение си спомняме за Петко Тодоров, способствувал за създаването й.

Нека в това отношение личния пример на Петко Тодоров послужи на нашето общо дело.

Да живее и процъфтява нерушимата братска българо-съветска дружба!